

## חזבאללה וההפגנות בלבנון – המאבק לשימור מעמדו של הארגון

אורנה מזרחי ויורם שוייצר

המהומות הנמשכות בלבנון מאיימות על יציבות השלטון ועל מעמדו הדומיננטי של חזבאללה במערכת הפוליטית. חזבאללה איננו מעוניין בשינוי הסטטוס קוו, המאפשר לארגון להשפיע במידה ניכרת על קבלת ההחלטות בלי להיתפס כגורם מוביל, ובה בעת לשמר את עצמאותו, בעיקר כמיליציה צבאית. לאור זאת, חזבאללה פועל לשיכון המהומות, אך עד כה הוא נמנע משימוש נרחב באלימות, תוך הפניית אצבע מאשימה כלפי גורמים חיצוניים בראשם ארצות הברית, כמי שאחראים לליבוי המחאה. במקביל, מנהיג הארגון חסן נצראללה, מטיל את כל כובד משקלו כדי למנוע פתרון פוליטי של ממשלת טכנוקרטיים, כדרישת המפגינים, אשר יכרסם בהשפעתו. לישראל מצדה אין עניין להתערב בענייניה הפנימיים של לבנון, אך עליה להידרש לאפשרות שחזבאללה יפעל נגדה כדי להסיט את תשומת הלב מהאירועים הפנימיים בלבנון ולהמחיש את התפקיד שהוא טוען לו – "מגן לבנון".

אירועי המחאה הנרחבים שפרצו באופן ספונטני בלבנון ב-17 באוקטובר נמשכים, בקריאה מתמדת לנקיטת צעדים מרחיקי לכת לשינוי הסדר הפוליטי הקיים ולשיפור מצבם הכלכלי של האזרחים. עיקר הזעם של המפגינים, הנמנים על כלל העדות במדינה, מופנה כלפי האליטה הוותיקה והמושחתת, בלי הבחנה בין מנהיגי העדות השונות: "כולם, זה אומר כולם". המפגינים תובעים את החלפתה של ההנהגה הנוכחית לאלתר ומינוי במקומה של ממשלה חדשה שתורכב מטכנוקרטים, בלי מעורבות של הפוליטיקאים המושחתים המוכרים. הם דורשים לשפוט את האליטה שעסקה את הכלכלה הלבנונית לאורך השנים ולא דאגה לשיפור תנאי החיים של האזרחים, הסובלים מתשתיות רעועות והיעדר הכנסות. בעקבות ההפגנות שותקה המערכת הממשלתית, הבנקים ומוסדות החינוך אינם פועלים באופן סדיר, והכלכלה על סף קריסה. לאחר התפטרות ראש הממשלה סעד אל-חריירי (29 באוקטובר) מתנהלים מגעים להרכבתה של ממשלה חדשה, אך עד כה ללא הצלחה, עקב הקושי של האוחזים בהגה השלטון לוותר על מעמדם וכן בשל חילוקי הדעות לגבי הרכבה.

חזבאללה עשוי להיפגע מכל שינוי בסטטוס קוו בלבנון, המאפשר לו מחד גיסא להשפיע על המערכת הפוליטית, ומאידך גיסא להמשיך ולטפח את מעמדו המיוחד כמפלגה שיש לה גם מיליציה צבאית. הארגון השכיל לשמר את עצמאותו, בעיקר בשימור כוחו הצבאי ועצמאות ההחלטה שלו באשר להפעלת כוח זה, תוך המשך התעצמותו הצבאית בסיועה של פטרוניתו, איראן, ובהתאם לאינטרסים שלו ושל איראן. כן מקיים חזבאללה מערכת כלכלית-חברתית לתועלת האוכלוסייה השיעית התומכת בו, באופן עצמאי ונפרד מהמערכת השלטונית הקיימת.

בבחירות שנערכו במאי 2018 לפרלמנט הלבנוני זכה המחנה המזוהה עם חזבאללה ברוב. מדובר בהישג חשוב עבור הארגון, שהמחאה מאיימת לערער את היציבות הפוליטית ולפגוע בו. בממשלה שהורכבה בינואר 2019 לאחר דיונים ארוכים זכה מחנהו של חזבאללה ("מחנה ה-8 במארס")

ברוב השרים (18 מתוך 30). כך יכול חזבאללה להוביל אימוץ החלטות העולות בקנה אחד עם האינטרסים שלו, ובה בעת למנוע החלטות בעייתיות עבורו, וכן להשתמש בהתאם לצרכיו בתקציבי המשרדים, שבאחריות נציגו. יתר על כן, מעורבותו במערכת הפוליטית בלבנון והאינטרס האזורי והבינלאומי ביציבות לבנון ושימורה כמדינה משמשים מגן לחזבאללה מפני ביקורת חריפה יותר וסנקציות נשכניות יותר מאלה המופנות נגד הארגון ובכיריו, בעיקר על ידי ארצות הברית.

זעם המפגינים מופנה כלפי ראש הממשלה הסוני, הנשיא הנוצרי, יו"ר הפרלמנט השיעי וכן שרים שחלקם שייכים לחזבאללה ומזוהים עם מחנהו. הדבר נוח לנצראללה, שאיננו נבחר ציבור ולכן אין דרישה ישירה להחליפו, למרות ששמו מוזכר לעיתים על ידי המפגינים כחלק מהאחראים למצב. על אף שהמפגינים אינם נוטים לייחס לחזבאללה את האחריות למצב הקשה בלבנון, למעט קריאות ספוראדיות נגד הארגון ומנהיגו, הארגון חושש מהשלכותיה של המחאה על מעמדו הדומיננטי במדינה. השאיפה לסיום ההפגנות ושימור הסדר הקיים ניכרה היטב בארבעה נאומים שנשא נצראללה מאז פרוץ המחאה. כבר בנאומו הראשון הבהיר נצראללה כי חזבאללה אינו תומך בהתפטרות הממשלה או בהקמת ממשלת טכנוקרטים, ואף לא בהקדמת הבחירות לפרלמנט. קו זה נשמר בכל נאומיו של נצראללה, שחזר והזהיר כי המשך המחאה ואימוץ כל השינויים הנדרשים על ידי המפגינים יגרום לסכנות ממשיות ליציבות לבנון בשל קריסה כלכלית ומאבק אלים שעלול להתדרדר עד כדי מלחמת אזרחים. לדבריו, במקום תהליכי שינוי שיימשכו שנים יש לבצע צעדים מידיים, וביניהם טיפול בשחיתות ובמוסדות הכושלים, לצד צעדים לטובת הציבור. כן חזר נצראללה והביע דאגה לעם הלבנוני והדגיש את תפקידו של חזבאללה כמגן לבנון, תוך הבלטת עוצמתו ויכולתו להתמודד עם "האיום הישראלי". בנאום שנשא ב-1 בנובמבר אף הכריז נצראללה: "יש לנו כל כך הרבה טילים שאיננו יודעים היכן לשים אותם".

חזבאללה טוען כי בהצתת המחאה מעורבים גורמים זרים, בפרט ערב הסעודית, ישראל ובעיקר ארצות הברית. ב-24 בנובמבר נערכה הפגנה אלימה של אנשי חזבאללה מול השגרירות האמריקאית בבירות וחבר הפרלמנט מטעם חזבאללה, חסן פדלאללה, טען ב-25 בנובמבר כי ארצות הברית מתסיסה את המחאה ומנסה לכפות על לבנון את האג'נדה שלה, שמטרתה להחליש את הארגון.

חזבאללה, אשר איננו מעוניין בהסלמת המחאה, על אף חששו ממנה, נמנע עד כה מהפעלת כוח ומנקיטת צעדי אלימות נרחבים לעצירת ההפגנות. אמנם נרשמו מספר מקרים של עימות בין תומכי חזבאללה, שנקטו אלימות מול המפגינים (29 באוקטובר; 24 בנובמבר) וחיילים מצבא לבנון התערבו וחצצו בין הניצים כדי לשמור על הסדר, אך הארגון אימץ מדיניות של "תקיה" (עמדה מסורתית של הסתרה שנקטה העדה השיעית, שנדפסה לאורך ההיסטוריה על ידי הרוב הסוני) ופוליטית.

בתוך כך, נציגי הארגון מעורבים מאחורי הקלעים בכל המהלכים הפוליטיים במסגרת הניסיונות להיענות לדרישות המפגינים, תוך מאמץ למנוע משינויים מהותיים, ככל שיינקטו, כדי שלא יאיימו על מעמדו. חזבאללה אף ניסה למנוע את התפטרותו של חרירי, יריבו הפוליטי הוותיק, אשר נפגש עם נצראללה לפני הודעתו הפומבית על ההתפטרות. כן מעורב הארגון במגעים להרכבת הממשלה החדשה וכאמור, עם חבריו למחנה ובעיקר מפלגתו הנוצרית של הנשיא מישל עון, הוא

מתנגד לדרישת המפגינים, בה תומך חרירי, להקמת ממשלת טכנוקרטים. נראה, כי דרישה זו של חזבאללה ומחנהו היא אבן נגף מרכזית במאמצים הנמשכים להרכיב ממשלה החדשה. במאמצים אלה של חזבאללה תומכים גם חבריו למחנה ה-8 במאסר. כך למשל, הנשיא עון (אל-מנאר, 12 בנובמבר) הצהיר כי איש לא יכול למנוע מחזבאללה חברות בממשלה החדשה נוכח חלקו המרכזי במדינה כמייצג שליש מהאוכלוסייה. עוד טען עון, כי חזבאללה מקפיד על יישום החלטת מועצת הביטחון 1701 מ-2006 וטרח להבהיר כי הסנקציות המוטלות על חזבאללה אינן משפיעות לרעה על הכלכלה הלבנונית.

### משמעויות לישראל

לישראל אין עניין להתערב בענייניה הפנימיים של לבנון, אך עליה לעקוב מקרוב אחר מהלך האירועים והאפשרות לגלישת האלימות מעבר לגבולות המדינה. ככל שהמחאה בלבנון נמשכת היא מגבירה את מצוקת חזבאללה, הנתון בקשיים כלכליים ותחת לחץ גובר בזירה הבינלאומית, ושואבת אותו לעיסוק בהתפתחויות הפנימיות בלבנון. מנגד, ייתכן כי בנסיבות אלה ייבחר הארגון להסיט את האש לעבר גורמים חיצוניים, כפי שהוא מאשים את ארצות הברית בבחישה במחאה בלבנון, ואף קיימת אפשרות, אמנם סבירותה נמוכה בשל מחיר ההסלמה, שחזבאללה ייזום מהלכים צבאיים ואפילו מוגבלים נגד ישראל, כדי להסיט את דעת הקהל בלבנון נגדה ולהרגיע את המחאה הפנימית. את הירי שביצע הארגון ב-31 באוקטובר נגד כטב"מ ישראלי בדרום לבנון ניתן לפרש כדוגמה להלך רוח זה, ומכאן מתחייבת היערכות לאפשרות של תקריות דומות, ואף חריפות יותר.

כמו כן, במהלך האירועים בלט תפקידו המייצב והמרגיע של צבא לבנון בשמירה על גבולות המחאה והמתח בין האזרחים מכלל העדות מול הממשלה, תוך שימוש באמצעים לא אלימים (עד כה נהרג רק אדם אחד מירי של איש ביטחון). התנהלותו זו של הצבא מחדדת שוב את הדילמה הישראלית אשר לסיוע החוץ שמקבלת לבנון מארצות הברית, ובעת הנוכחית בפרט, לנוכח הדיונים המתקיימים בממשל האמריקאי לגבי שחרור הסיוע לצבא לבנון, בהיקף של 105 מיליון דולר, אשר נעצר בעקבות המחאה. מחד גיסא, נודעת חשיבות לחיזוקו של צבא לבנון ככוח הלבנוני היחיד שמסוגל לשמש משקל נגד לעוצמת המיליציה הצבאית של חזבאללה. מאידך גיסא, נותר בעינו חשש שצבא לבנון, כולו או חלקו, יילחם נגד ישראל לצד חזבאללה אם וכאשר יתפתח עימות נרחב.